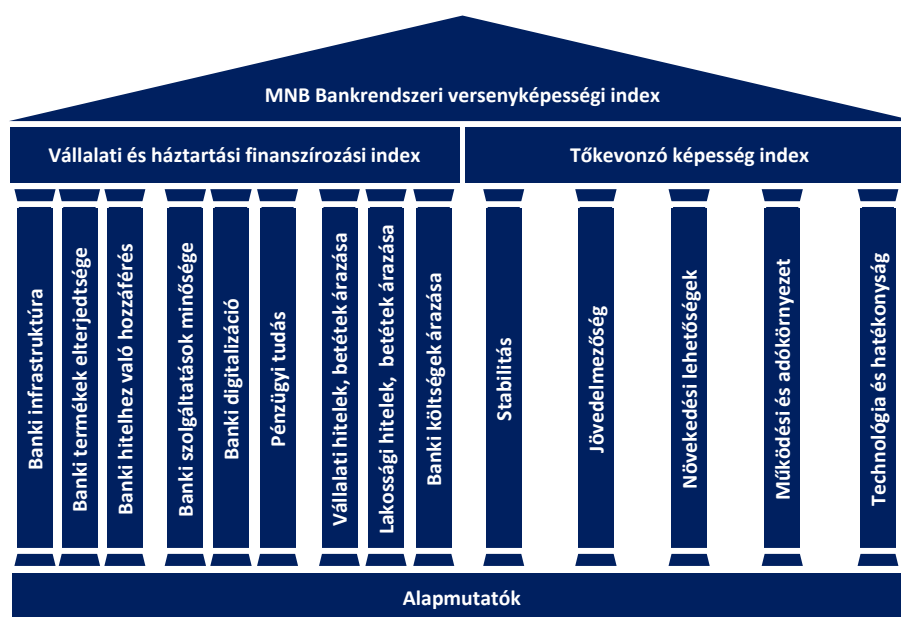

Asztalos Péter-Horváth Gábor-Krakovsky Stefan-Tóth Tamás Mit mutat az MNB bankrendszeri versenyképességi indexe?

Európa átlagos gazdasági fejlettségi szintjéhez történő konvergencia a következő évtizedben döntően Magyarország versenyképességén múlik, így ennek kérdésköre a Magyar Nemzeti Bank számára is kiemelten fontos téma. Egy ország versenyképessége strukturálisan függ a pénzügyi közvetítés hatékonyságától és minőségétől, amely szoros kapcsolatban áll a bankrendszeri versenyképességgel. Ennek nemzetközi összehasonlításban is elkészíthető vizsgálatához a Magyar Nemzeti Bank egy új, az európai országok bankrendszereinek versenyképességét mérő index-szel kíván hozzájárulni. Az index rámutat a hazai bankrendszer jelentős lemaradására a lakossági hitelek árazásában, digitalizációban és a hatékony banki működésben.

Amint azt [korábbi cikkünkben](#) bemutattuk, megítélésünk szerint a bankrendszer versenyképességét alapvetően a gazdasági növekedést támogató, hatékony pénzügyi allokáción keresztül lehet megragadni. Ezen belül azonban a bankrendszer felhasználóinak és tulajdonosainak más-más, esetenként ellentétes szempontjai vannak. Az egyik leginkább kézenfekvő az árazásban fennálló érdekellentét: a hitelfelvevő minél alacsonyabb felárral és kamattal keres hitelt, míg a bankrendszer és annak tulajdonosi nézőpontjából a magas marzsok, ezáltal magas jövedelmezőség és tőkeakkumulációs képesség lenne fenntartható. Hasonlóképpen, a felhasználók minél könnyebben elérhető szolgáltatásokat igényelnek, de egy túlságosan széles fiókhálózat a fenntartási költségeken keresztül ronthatja is a bankrendszer hatékonyságát. Végül, a felhasználók számára a minél érettebb, mélyebb és telített banki piac a kedvező, de a befektetők számára ez kevesebb növekedési lehetőséget tartogat, így kevésbé vonzó.

Ennek megfelelően az MNB Bankrendszeri versenyképességi indexe a felhasználók és a bankrendszer befektetőinek szempontjait külön indexekben vizsgálja, közel ötven mutatón és új módszertanon keresztül. A bankrendszeri versenyképességet – annak komplexitása miatt – két indexen keresztül látjuk lehetségesnek megközelíteni. Egyrészt a Vállalati és háztartási finanszírozási index a felhasználói szemüvegen keresztül a pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést, a szolgáltatások minőségét és árát értékeli. Másrészt a Tőkevonzó képesség index tulajdonosi szemszögből tekint a bankrendszerekre: a stabilitást, a jövedelmezőséget, a működési környezetet, valamint a növekedés lehetőségeit és a technológiai viszonyokat is az elem-

zésbe vonva. Hosszú távon természetesen mindkét nézőpontnak meg kell felelni ahhoz, hogy egy bankrendszer fenntarthatóan, és a növekedést hatékonyan támogatva működjön, így a két index eredményeit kombináltuk is, hogy látható legyen, mely országokban sikerült leginkább az akár ellentétes szempontokat öszegegyeztetni a bankrendszer működésében. A vizsgált tulajdonságok egy része közvetlenül nem megfigyelhető, ezért közel ötven, lehetőség szerint objektív mutatóval próbáljuk mérni a jellemzőket. A nemzetközi összehasonlítást az adatok elérhetőségének figyelembe vételével az Európai Unióra korlátoztuk. Az adatok értékelésének és összegezésének módszertanában építettünk más versenyképességi [felmérésekre](#) és [rangsorokra](#), de a pontszámítás legelterjedtebb módszertanát továbbfejlesztettük azzal, hogy az országok közötti szórást is figyelembe vettük.

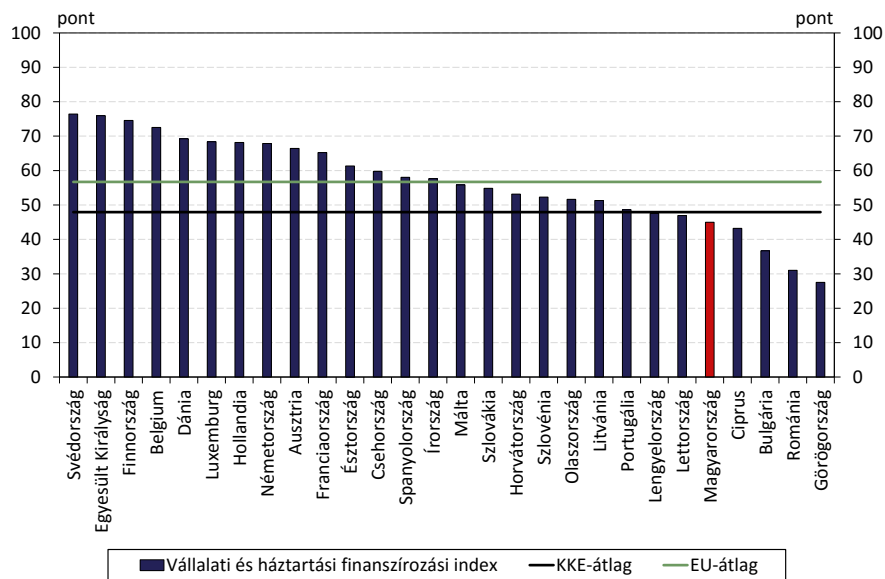
Vállalati és háztartási finanszírozási index

Az MNB által készített Vállalati és háztartási finanszírozási index a bankrendszer versenyképességét a felhasználók, azaz a háztartások és a vállalatok szemszögéből közelíti meg, és e célból három döntő szempontot azonosítottunk: hozzáférhetőség, minőség és ár. A *hozzáférés* a banki szolgáltatások elérhetőségét méri, amelyben például a bankfiókok és az ATM-ek száma, a banki szolgáltatások elterjedtsége, illetve a hitelek elterjedtségét számszerűsítő mutatók egyaránt szerepet kapnak – minél jobban kiépült a banki infrastruktúra, annál könnyebb a társadalom széleskörű pénzügyi bevonódása. A *minőségi mutatók* a bank-szektor szolgáltatási színvonalát (legfőképpen a fogyasztóvédelmet), a banki digitalizáció fokát, valamint a lakosság és a gazdasági szereplők pénzügyi tudását foglalják össze – a keresleti oldal komplex pénzügyi attitűdje, bizalma és kultúrája meghatározó a bankrendszeri versenyképességben. Az *árazás* dimenziója a lakossági és vállalati hitelek költségeit veszi számba, amelyben az árazás a kamatfelárak és díjak, valamint a szubjektív banki költségek dimenziókban kerül mérésre. Mindezeket kimondottan a felhasználó oldaláról mérjük, ami, mint említettük, ellentétes lehet a bankrendszeri befektetők érdekeivel: az optimális árazás felhasználói szemszögéből a minél alacsonyabb, kigazdálkodható kamatszintekkel jellemezhető, míg a befektetői elvárások szerint a bankoknak fedezniük kell felmerülő költségeiket (a tőke, a forrás, a működési és kockázati költségeket egyaránt). **Összegezve, keresleti oldalról azt a bankrendszert tekintjük versenyképessnek, ahol a szolgáltatások széles körben és magas színvonalon elérhetőek, továbbá a hiteltermékek ára megfizethető és kigazdálkodható a lakossági és vállalati szereplők számára egyaránt.**

Vállalati és háztartási finanszírozási index felépítése	Meghatározó mutatók
	HOZZÁFÉRÉS
Banki infrastruktúra	Bankfiókok száma, ATM-ek száma
Banki termékek elterjedtsége	Egy főre eső bankkártyák száma, Bankkártyával fizetők aránya
Banki hitelhez való hozzáférés	Az elmúlt 1 évben banki kölcsönt felvevők aránya, Hitelhez jutás egyszerűsége
	MINŐSÉG
Banki szolgáltatások minősége	Bankokhoz bizalommal forduló aránya, Pénzügyi szolgáltatások igazodása a piaci igényekhez
Banki digitalizáció	Digitális fizetést végzők / kapók aránya, Internetes fizetést végzők aránya
Pénzügyi tudás	Pénzügyi alaptudással rendelkezők aránya, Üzleti iskolák megítélése
	ÁRAZÁS
Vállalati hitelek és betétek árazása	Vállalati hitelek átlagos kamatfelára, Hitelkamat felár KKV-k és nagyvállalatok között
Lakossági hitelek és betétek árazása	Lakossági hitelek átlagos kamatfelára, Lakossági hitel-betét marzs
Banki költségek árazása	Kamatokat és költségeket túl magasnak érzők aránya, A banki költségek emelkedését érző vállalatok aránya

A bankrendszeri versenyképességet keresleti oldalról mérő Vállalati és háztartási finanszírozási index alapján Magyarország a 24. helyen végzett az Európai Unió országai között. A lista első felében nyugat-európai és skandináv bankrendszerek állnak, amelyek versenyelőnye legfőképpen a banki infrastruktúra kiépítettségében, valamint a digitalizáltság szintjében mérhetőek. A lista végén helyet foglaló bankrendszerek versenyhátránya jellemzően mindhárom témakörben azonosítható, tehát az alacsonyabb minőségű, korlátozott hozzáférhetőséggel nyújtott szolgáltatások esetükben még viszonylag magas költségszinttel is párosulnak. A sereghajtó gazdaságok bankrendszerei jellemzően alacsony szinten digitalizáltak, ügyfelek között a szolgáltatások köre kevésbé ismert és kihasznált, illetve a hitelek ára – részben a magasabb országkockázati felárból és meredekebb hozamgörbéből kifolyólag – relatíve magas szinten helyezkednek el.

1. ábra: Vállalati és háztartási finanszírozási index

Megjegyzés: KKE alatt Bulgária, Csehország, Horvátország, Lengyelország, Románia, Szlovákia és Szlovénia átlagát értjük. Az egyes országok pontszámai az egyedi értékek normalizálásával állnak elő, amelynek során a legversenyképesebb bankrendszer 100, míg a legkevésbé versenyképes 0 közeli értékeket produkál. Egyedi módszertanunk figyelembe veszi az adott minta szórását úgy, hogy az optimális értéktől mért valós távolság arányában von le pontokat az adott országtól. Forrás: MNB.

Hazánk bankrendszeri versenyképességi hátrányának elsődleges forrása a lakossági hitelek magas árazásában, a digitalizáció elmaradásában és a banki termékek alacsony elterjedtségében mutatható ki, míg a banki szolgáltatások minősége, valamint a pénzügyi tudás témakörökben versenyhátrányunk nem számottevő. A lakossági hitelek túlárzásáért a szegmensben hagyományosan, de hazánkban kiemelkedően [gyenge árverseny tehető felelőssé](#). A digitalizációban történő lemaradást egyaránt magyarázzák keresleti és kínálati okok is, hiszen hazánkban még mindig alacsony az online bankolás elterjedtsége, de a szükséges IT fejlesztések is sokáig húzódhattak a bankok válság utáni nagyarányú veszteségei miatt. A banki termékek alacsony elterjedtségét szintén indokolhatja egy alacsony kereslet-kínálati egyensúly, azonban egyrészt az index pénzügyi tudást tükröző pillérje alapján nincs számottevő lemaradásunk Európa országaival összevetésben, helyette – a kártyás fizetés terjedése ellenére – [készpénzhasználat nehezen változó aránya](#) állhat a háttérben, amit a fizetési infrastruktúra és kultúra továbbfejlesztésével lehet ellensúlyozni.

Tőkevonzó képesség index

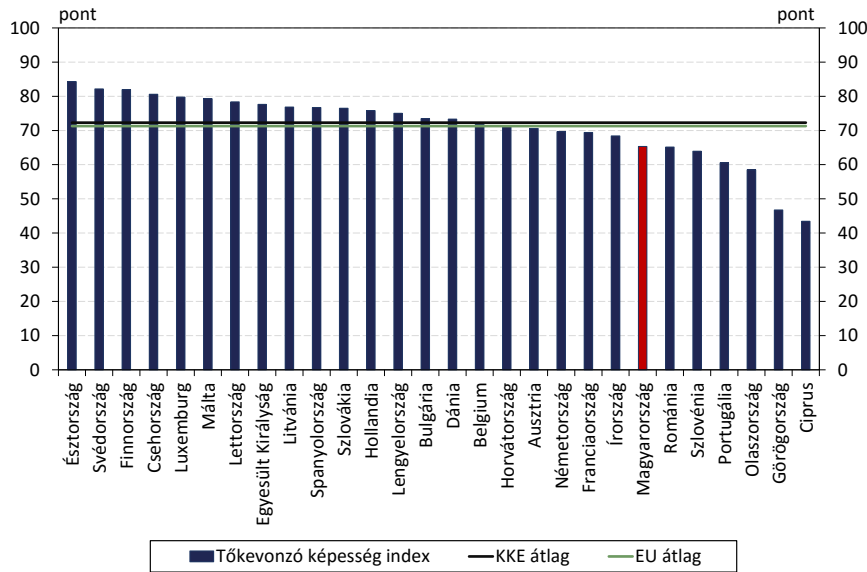
A bankrendszerek versenyképességének másik fontos szempontját az ágazat befektetői oldalának megítélése adja, amit a Tőkevonzó képesség indexen keresztül igyekeztünk mérni. Bármilyen szektorról legyen

is szó, egy potenciális beruházás sem valósul meg, amennyiben a befektetők számára nem kínál az elvárásoknak megfelelő megtérülést. Ezen logika alapján a bankszektor is csak akkor fejlődhet, és járulhat hozzá érdemben a gazdaság növekedéséhez, ha a tulajdonosok számára hosszútávon vonzó befektetést jelent. A makroprudenciális követelmények betartása mellett a befektetők számára egyébként is releváns kérdés egy bankrendszer stabilitása és fenntartható kockázatvállalása, ugyanis az alacsony tőke megfelelés és nagymértékű nemteljesítő portfólió veszélyezteti a hosszabb távú nyereséges működést. Kedvező és stabil környezet mellett a tőkevonás alapvető motorjának a jövedelmezőséget tekintjük, amit különböző skálázott mutatók összesúlyozásával igyekeztünk felmérni. Számos egyéb faktor befolyásolhatja még a tőkétől elvárt megtérülés teljesülését, így egy új piacra való belépés vagy terjeszkedés során alapvető a piac szerkezete, működési és adókönyezet. Ezeket a különbségeket könnyen összemérhető mutatók (pl. társasági adó mértéke) mellett több kvalitatív tényező (leginkább diszkrét, illetve bináris) számszerűsítésével és összeadásával fejeztük ki. A növekedési lehetőségek jelölik a bankszektor terjeszkedési potenciálját, így szintén információval bírnak az eddig megfigyelt jövedelem fenntarthatóságáról, amihez nagymértékben hozzájárul a költséghatékony működés is, ezért a szolgáltatások technológiai fejlettségét és a bankok és alkalmazottaik hatékonyságát is megvizsgáltuk. Információs tartalmuk alapján a finanszírozási indexhez hasonlóan a tőkevonó képességhez használható mutatókat is egymástól független csoportokba rendeztük a felvázolt öt dimenzió vonalán. Nem teszünk különbséget külföldi tulajdonú és hazai tulajdonú bankok között az egyes országokban, és ezzel összefüggésben mindvégig konszolidált adatokkal dolgozunk, pl. a belga tulajdonú leánybankok beleszámítanak a donor ország és Belgium bankrendszerének értékelésébe is.

Tőkevonó képesség index felépítése	Meghatározó mutatók
Stabilitás	Texas-ratio (a nettó nemteljesítő hitelek állománya a szavatoló tőke arányában)
Jövedelmezőség	Tőkearányos jövedelmezőség, jövedelemarányos költségszint, eszközarányos díj és kamatbevételek értékvesztéssel korrigálva
Működési és adókönyezet	Koncentráció, környezeti mutató (jogrend stabilitása, bankadó és illeték támogatása), társasági adó mértéke
Növekedési lehetőségek	Hiteltrend, banki finanszírozás aránya a vállalatoknál, háztartások adósságszolgálata
Technológia és hatékonyság	Online bankolás aránya, alkalmazottak száma a díj és kamatbevételek arányában, eszközarányos költségszint

Az MNB által készített Tőkevonó képesség index a 22. helyre rangsorolja Magyarországot az EU tagállamainak bankrendszeri versenyképességi rangsorában. Az index tanúsága szerint a sereghajtó országok azok, akiknél a stabilitási szempont a legsúlyosabb keresztmetszet: Görögország, Ciprus, Olaszország és Portugália. Az élen a balti és skandináv bankrendszerek állnak, valamennyi balti ország bekerült az első tíz közé, ami mögött kiegyensúlyozott és prudens működésük állhat, jóval kevésbé folytattak túlfűtött, „ragadozó” típusú hitelezést a válság előtt. Tőkevonó képesség tekintetében az első tízbe került még Spanyolország és az Egyesült Királyság is, amelyek válság előtti meghatározó, központi szerepe Latin-Amerika, illetve Európa bankolásában (cross-border financing) részben magyarázza előnyös pozíciójukat, valamint sokat tettek azért is, hogy a kevésbé hatékonyan működő bankjaikat digitális innovációkon keresztül megújítsák.

2. ábra: Tőkevonzó képesség index

Forrás: MNB.

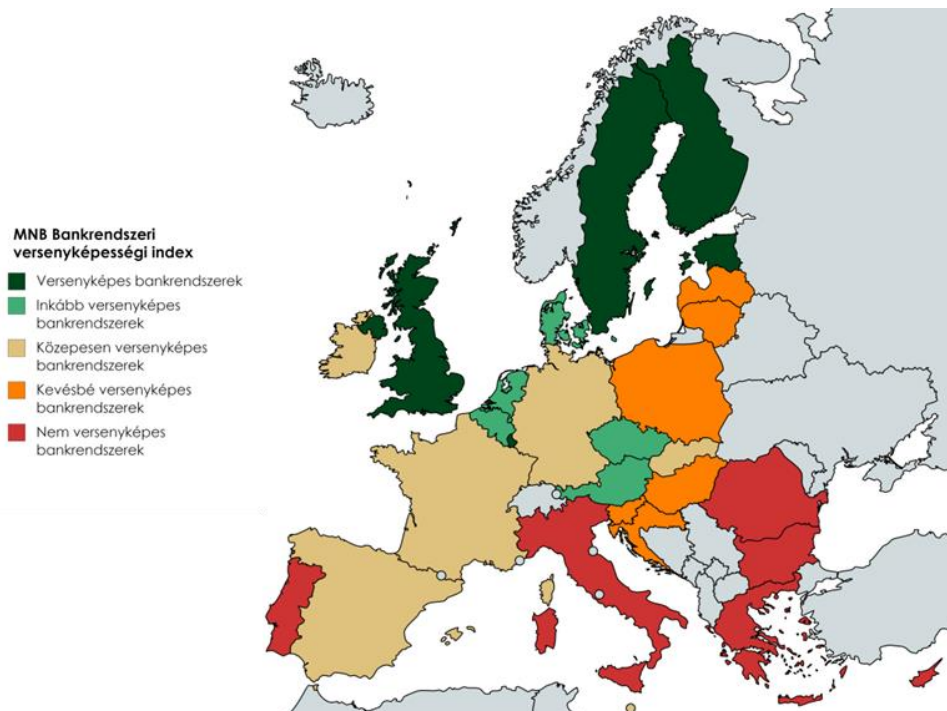
Magyarország a Vállalati és háztartási finanszírozási indexhez hasonlóan az utolsó harmadban található, a KKE átlag alatt, csak Romániát és Szlovéniát megelőzve. A Tőkevonzó képesség index öt pillérjét elemezve elmondható, hogy stabilitás tekintetében a KKE-átlagot is meghaladjuk, amiben jelentős szerepe volt egyrészt az anyabanki tőkejuttatásoknak a válság után, másrészt a közelmúlt stabilizáló jegybanki lépéseinek, illetve néhány nagyobb szereplő eredményes működésének. A komplex jövedelmezőségi pillérben Magyarország a rangsor végén helyezkedik el, mivel míg az eszközarányos nettó kamat- és díjjövedelem tekintetében az első helyet foglaltuk el, addig a magas kockázati költség és jövedelemarányos költségszint mutató jelentősen rontják a végleges pontszámot. A működési és adókönyezetet tekintve a rangsor első felében helyezkedünk el a vállalati adókulcsnak és a piaci koncentrációnak köszönhetően, a környezeti index azonban a középmezőny felé húzza a magyar bankrendszer helyezését. A növekedési dimenzió kedvező potenciált mutat hazánk esetében, ami az alacsony hiteltrendnek és a háztartási hitelezésben rejlő lehetőségeknek köszönhető. **Végezetül technológia és hatékonyság tekintetében Magyarországnál csak Románia és Bulgária ér el rosszabb helyezést, amihez valamennyi figyelembe vett mutató hozzájárult, tehát lemaradásunk elsősorban itt azonosítható.**

Összegzés – MNB Bankrendszeri versenyképességi index

A felhasználói és befektetői oldali versenyképesség közötti statikus ellentét az idővel oldódik, és ezek hosszabb távon egymást erősítő tényezőkké válhatnak. Ha egy adott országban alacsony a tőkevonzó képesség, és így nem tud kiépülni megfelelő banki infrastruktúra, akkor alacsonyabb lesz a pénzügyi rendszerben való részvételi hajlandóság, és ezzel csökken a pénzügyi közvetítés hatékonysága. A drágább, alacsonyabb minőségű kiszolgálás és gyengülő elérhetőség egyre kevésbé hatékony működéshez vezet, ami pedig csökkenő tőkearányos megtérülést és még alacsonyabb tőkevonzó képességet eredményez. Ebből az ördögi körből kitörni némileg magasabb árazáson keresztül lehetséges, amíg a kiépülő infrastruktúra tőkeköltsége megtérül.

A két különböző megközelítés átlagából kapott MNB Bankrendszeri versenyképességi index bemutatja, hogy mely országokban sikerül a leginkább összehámozni a felhasználói és befektetői igényeket a bankrendszer működésében. Az északi országokban és az EU magjának számító tagállamok egy részében a legerősebb a bankrendszer versenyképessége a felmérésünk szerint. A legnagyobb tagállamok (Németország,

Franciaország, Spanyolország) bankrendszere csak közepesnek minősül e szempontból. Például Németországban a szövetkezeti működési modellből eredő fragmentáltság, de a nagybankok (Deutsche Bank, Commerzbank) évek óta húzóórák nehézségei is jól tükrözik ezt. A kelet-közép-európai tagállamok nagy része átlag alatti eredményt ért el. A leggyengébb versenyképességet a dél-kelet-európai országok, Portugália, valamint Olaszország bankrendszere mutatja. Magyarország egy csoportba kerül két balti (Lettország, Litvánia) és két balkáni (Szlovénia, Horvátország) állammal, valamint Lengyelországgal. Keresleti és kínálati oldalról is azonosíthatóak a hazai előrelépési lehetőségek, de kiváltképp összeér a két aspektus a digitalizáció és a működési hatékonyság fejlesztésében. Ezen felül, egy versenyzőbbé váló bankrendszeren keresztül a hitel felárak és -költségek csökkenése mentén elinduló hatékonyságjavulás jelent még olyan lehetőséget, amely hosszabb távon is biztosíthatja a hazai bankrendszer gazdasági növekedést támogató és társadalmilag elfogadott allokáló szerepét.

Megjegyzés: Az ábra első megjelenése a [2017 tavaszi Pénzügyi Stabilitási Jelentés](#) első keretes írása, illetve az ebből készült [portfolio.hu összefoglaló](#). Forrás: MNB, Mapchart.

„Szerkesztett formában megjelent a Portfolio.hu oldalon 2017. június 14-én.”